

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (девети състав)

16 юли 2020 година *

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси —
Производство по несъстоятелност — Регламент (ЕС) 2015/848 — Член 3 —
Международна компетентност — Център на основните интереси на длъжника — Физическо
лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност — Оборима
презумпция, съгласно която центърът на основните интереси на това лице е мястото на
обичайното му пребиваване — Оборване на презумпцията — Положение, в което единственият
недвижим имот на длъжника се намира извън държавата членка на обичайното му пребиваване“

По дело C-253/19

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Tribunal da
Relação de Guimarães (Апелативен съд на Гимараеш, Португалия) с акт от 14 февруари 2019 г.,
постъпил в Съда на 26 март 2019 г., в рамките на производство по дело

МН,

NI

срещу

OJ,

Novo Banco SA,

СЪДЪТ (девети състав),

състоящ се от: S. Rodin, председател на състава, K. Jürimäe (докладчик) и N. Piçarra, съдии,

генерален адвокат: M. Szpunar,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за португалското правителство, от L. Inez Fernandes и P. Lacerda както и от P. Barros da Costa и L. Medeiros, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от M. Wilderspin и P. Costa de Oliveira, в качеството на представители,

* Език на производството: португалски.

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 30 април 2020 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 година относно производството по несъстоятелност (ОВ L 141, 2015 г., стр. 19 и поправка в ОВ L 349, 2016 г., стр. 9).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между МН и NI, от една страна, и ОJ и Novo Banco SA, от друга страна, във връзка с подадено от първите искане за образуване на производство по несъстоятелност.

Правна уредба

Правото на Съюза

Регламент (ЕО) № 1346/2000

- 3 Регламент (ЕО) № 1346/2000 на Съвета от 29 май 2000 година относно производството по несъстоятелност (ОВ L 160, 2000 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 1, стр. 143) е отменен и заменен с Регламент 2015/848. Съображение 13 от него е гласяло:

„Център на основните интереси“ следва да съответства на мястото, на което длъжникът обикновено управлява интересите си и следователно то може да се удостовери от трети лица“.

- 4 Член 3, параграф 1 от Регламент № 1346/2000 е гласял:

„Съдилищата на държавата членка, на чиято територия е разположен центърът на основните интереси на длъжника, са компетентни да образуват производство по несъстоятелност. За дружествата и юридическите лица, седалището според устройствения акт се през[у]мира за център на основните интереси до доказване на противното“.

Регламент 2015/848

- 5 Съображения 5, 23 и 27—34 от Регламент № 2015/848 гласят:

„5) С оглед на правилното функциониране на вътрешния пазар е необходимо да се избягват стимулите за страните да прехвърлят активи или съдебни производства от една държава членка в друга, с цел да са в по-благоприятно правно положение във вреда на кредиторите на несъстоятелността (т.нар. „forum shopping“).

[...]

- 23) Настоящият регламент дава възможност да се образува главно производство по несъстоятелност в държавата членка, в която се намира центърът на основните интереси на длъжника. Това производство има универсален обхват и цели включването на цялото

имущество на длъжника. С цел защита на различните интереси, настоящият регламент дава възможност паралелно с главното производство по несъстоятелност да се образуват и вторични производства по несъстоятелност. Вторично производство по несъстоятелност може да се образува в държавата членка, в която длъжникът притежава предприятие. Действието на вторичното производство по несъстоятелност е ограничено до имуществото, което се намира в тази държава. Задължителните правила за координация с главното производство по несъстоятелност удовлетворяват изискването за единност на производството в Съюза.

[...]

- 27) Преди да образува производство по несъстоятелност компетентният съд следва да провери служебно дали центърът на основните интереси на длъжника или предприятието на длъжника попада действително в неговата териториална компетентност.
- 28) Когато се определя дали центърът на основните интереси на длъжника може да се удостовери от трети лица, следва да се отдели специално внимание на кредиторите и тяхното становище относно мястото на управление на интересите на длъжника. [...]
- 29) Настоящият регламент следва да съдържа редица предпазни мерки, насочени към предотвратяване на търсенето на най-благоприятната правна система чрез злоупотреба или измама.
- 30) Във връзка с това презумпциите, че седалището, основното място на стопанска дейност и мястото на обичайно пребиваване са център на основните интереси, следва да бъдат оборими и съответният съд на държава членка следва да преценява внимателно дали центърът на основните интереси на длъжника се намира наистина в съответната държава членка. Когато става дума за дружество, тази презумпция следва да може да се обори, когато централното управление на дружеството се намира в държава членка, различна от тази, в която се намира седалището му, и когато чрез цялостна оценка на всички фактори от значение за случая бъде установено по начин, който може да се удостовери от трети лица, че действителният център на управление и контрол на дружеството и на управление на неговите интереси се намира в тази друга държава членка. Когато става дума за физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, тази презумпция следва да може да се обори, например когато по-голямата част от активите на длъжника се намират извън територията на държавата членка на обичайното му пребиваване или когато може да се установи, че основната причина за преместването на длъжника е била да подаде искане за образуване на производство по несъстоятелност в новата юрисдикция и когато такова искане би накърнило съществено интересите на кредиторите, които са имали отношения с длъжника преди преместването.
- 31) Със същата цел за предотвратяване на търсенето на най-благоприятната правна система чрез злоупотреба или измама, презумпцията, че центърът на основните интереси е мястото на седалището, мястото на основна стопанска дейност на физическото лице или мястото на обичайно пребиваване на физическото лице, следва да не се прилага, когато съответно — в случай на дружество, юридическо лице или физическо лице, упражняващо независима стопанска или професионална дейност — длъжникът е преместил седалището или мястото на основна стопанска дейност в друга държава членка в рамките на период от три месеца преди искането за образуване на производство по несъстоятелност или — в случай на физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност — длъжникът е преместил мястото на обичайното си пребиваване в друга държава членка в рамките на период от шест месеца преди искането за образуване на производство по несъстоятелност.

- 32) При всяко положение, когато обстоятелствата по случая пораждат съмнения относно компетентността на съда, съдът следва да поиска длъжникът да представи допълнителни доказателства в подкрепа на твърденията си и когато това се допуска съгласно приложимото право към производството по несъстоятелност, да даде възможност на кредиторите на длъжника да представят своите становища по въпроса за компетентността.
- 33) В случаите, когато съдът, сезиран с искане за образуване на производство по несъстоятелност, установи, че центърът на основните интереси не се намира на неговата територия, той следва да не образува главно производство по несъстоятелност.
- 34) Освен това всеки кредитор на длъжника следва да разполага с ефективни средства за правна защита срещу решението за образуване на производството по несъстоятелност. Последниците от обжалването на решение за образуване на производство по несъстоятелност следва да бъдат уредени от националното право“.

6 Член 3 от този регламент е озаглавен „Международна компетентност“ и гласи в параграф 1:

„Компетентни да образуват производството по несъстоятелност са съдилищата на държавата членка, на чиято територия е разположен центърът на основните интереси на длъжника („главно производство по несъстоятелност“). Центърът на основните интереси е мястото, където длъжникът на постоянна основа управлява интересите си и което може да се удостовери от трети лица.

За дружествата и юридическите лица, седалището се презюмира за център на основните интереси до доказване на противното. Тази презумпция се прилага само ако мястото на седалището не е преместено в друга държава членка в рамките на период от три месеца преди подаването на искането за образуване на производство по несъстоятелност.

За физическите лица, упражняващи независима стопанска или професионална дейност, основното място на стопанска дейност на лицето се презюмира за център на основните интереси до доказване на противното. Тази презумпция се прилага само ако основното място на стопанска дейност на лицето не е преместено в друга държава членка в рамките на период от три месеца преди подаването на искането за образуване на производство по несъстоятелност.

За всяко друго физическо лице мястото на обичайно пребиваване се презюмира за център на основните интереси до доказване на противното. Тази презумпция се прилага само ако мястото на обичайно пребиваване не е преместено в друга държава членка в рамките на период от шест месеца преди подаването на искането за образуване на производство по несъстоятелност“.

7 Съгласно член 4, параграф 1 от посочения регламент:

„Съд, сезиран с искане за образуване на производство по несъстоятелност, проверява служебно дали е компетентен съгласно член 3. В решението за образуване на производство по несъстоятелност се посочват основанията за компетентност на съда, и по-специално дали компетентността се основава на член 3, параграф 1 или на член 3, параграф 2“.

8 Член 7, параграф 1 от същия регламент гласи:

„Ако настоящият регламент не предвижда друго, приложимото право към производството по несъстоятелност и последниците от него е правото на държавата членка, на чиято територия е образувано производството („държава на образуване на производството“)“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

- 9 Съпрузите МН и NI, които от 2016 г. пребивават в Норфолк (Обединено кралство), където упражняват дейност като заети лица, искат от португалските юрисдикции да образуват производство по несъстоятелност срещу тях. Сезираният първоинстанционен съд обявява, че няма международна компетентност да разгледа това искане, тъй като по силата на член 3, параграф 1, четвърта алинея от Регламент 2015/848 центърът на основните интереси на жалбоподателите в главното производство е обичайното им местопребиваване, което се намира в Обединеното кралство, и че следователно юрисдикциите на последната държава членка са компетентни да образуват производство по несъстоятелност.
- 10 МН и NI обжалват първоинстанционното решение пред запитващата юрисдикция, като твърдят, че това решение се основава на погрешно тълкуване на правилата на Регламент 2015/848. Всъщност центърът на основните им интереси не бил обичайното им местопребиваване, в Обединеното кралство, а по-скоро в Португалия — държавата членка, в която се намира единственият недвижим имот, на който са собственици, и където били осъществени всички сделки и сключени всички договори, довели до изпадането им в неплатежоспособност. Също така нямало никаква връзка между мястото на обичайното им пребиваване и фактите, довели до тяхната неплатежоспособност, които били настъпили изцяло в Португалия. Следователно МН и NI искат португалските юрисдикции да бъдат признати за международно компетентни.
- 11 Запитващата юрисдикция иска да се установи правилното тълкуване на член 3, параграф 1 от Регламент 2015/848, и по-специално кои са критериите, които могат да оборят простата презумпция, предвидена в тази разпоредба за физическите лица, които не упражняват независима стопанска или професионална дейност.
- 12 Всъщност тази юрисдикция отбелязва, че що се отнася до тези физически лица, в съображение 30 от посочения регламент се посочва, че тази презумпция следва да може да се обори, например ако по-голямата част от активите на длъжника се намират извън територията на държавата членка на обичайното му пребиваване.
- 13 При това положение Tribunal da Relação de Guimarães (Апелативен съд на Гимараеш, Португалия) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Съгласно Регламент [2015/848] компетентна ли е юрисдикция на държава членка да образува главно производство по несъстоятелност на гражданин, чийто единствен недвижим имот се намира на нейна територия, независимо че обичайното му местопребиваване и семейството му се намират в друга държава членка, в която е заето лице?“.

По преюдициалния въпрос

- 14 С единствения си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 3, параграф 1, четвърта алинея от Регламент 2015/848 трябва да се тълкува в смисъл, че предвидената в него презумпция за определяне на международната компетентност за целите на образуването на производство по несъстоятелност, съгласно която центърът на основните интереси на физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, е неговото обичайно местопребиваване, се оборва само от факта, че единственият недвижим имот на това лице се намира извън държавата членка на обичайно местопребиваване.

- 15 Както следва от член 3, параграф 1, първа алинея от Регламент 2015/848 при определяне на международната компетентност за образуване на производство по несъстоятелност общият критерий за привръзка е центърът на основните интереси на длъжника. В особения случай, когато длъжникът е физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, член 3, параграф 1, четвърта алинея от този регламент предвижда оборима презумпция, съгласно която центърът на основните интереси на това лице е обичайното му местопребиваване.
- 16 За да се отговори на запитващата юрисдикция, на първо място, следва да се уточнят смисълът и обхватът на понятието „център на основните интереси“ по смисъла на посочения регламент.
- 17 В тази връзка най-напред следва да се припомни, първо, че съгласно постоянната съдебна практика както от изискването за еднакво прилагане на правото на Съюза, така и от принципа за равенство следва, че разпоредба от правото на Съюза, чийто текст не съдържа изрично препращане към правото на държава членка с оглед на определяне на нейния смисъл и обхват, трябва по принцип да получи самостоятелно и еднакво тълкуване навсякъде в Съюза, което трябва да бъде направено, като се отчитат контекстът на разпоредбата и целта на разглежданата правна уредба (решение от 20 октомври 2011 г., *Interdil*, C-396/09, EU:C:2011:671, т. 42 и цитираната съдебна практика).
- 18 Така, като се има предвид, че член 3, параграф 1 от Регламент 2015/848 не съдържа никакво препращане към правото на държавите членки, съдържащите се в него понятия трябва да получат самостоятелно и еднакво тълкуване. По-специално, доколкото понятието „център на основните интереси“ е специфично за този регламент, то трябва да се тълкува по еднакъв начин и независимо от националните законодателства (вж. по аналогия решение от 20 октомври 2011 г., *Interdil*, C-396/09, EU:C:2011:671, т. 43 и цитираната съдебна практика).
- 19 Второ, във връзка с понятието „център на основните интереси“, съдържащо се в член 3, параграф 1 от Регламент № 1346/2000, Съдът е постановил, че обхватът на това понятие е изяснен в съображение 13 от този регламент, в което се посочва, че „[ц]ентър на основните интереси следва да съответства на мястото, на което длъжникът обикновено управлява интересите си и следователно то може да се удостовери от трети лица“. Въз основа на това Съдът стига до извода, че съгласно това определение центърът на основните интереси трябва да се определи въз основа на критерии, които са едновременно обективни и могат да се удостоверят от третите лица. Тази обективност и тази възможност за удостоверяване от третите лица са необходими, за да се гарантират правната сигурност и предвидимостта при определянето на юрисдикцията, компетентна да образува главно производство по несъстоятелност (определение от 24 май 2016 г., *Leonmobili* и *Leone*, C-353/15, непубликувано, EU:C:2016:374, т. 33 и цитираната съдебна практика).
- 20 Същото тълкуване трябва да бъде възприето, за да се определят смисълът и обхватът на понятието „център на основните интереси“ по смисъла на Регламент 2015/848. Всъщност, както отбелязва генералният адвокат в точка 29 от заключението си, в рамките на този регламент, който отменя и заменя Регламент № 1346/2000, използването на обективни критерии е от ключово значение, за да се гарантират правната сигурност и предвидимостта при определяне на компетентната юрисдикция. Освен това правилата за международна компетентност, предвидени в Регламент № 2015/848, имат за цел да се избегнат, както се посочва в съображение 5, стимулите за страните да прехвърлят активи или съдебни производства от една държава членка в друга с цел да са в по-благоприятно правно положение във вреда на кредиторите на несъстоятелността.
- 21 Съображение 28 от този регламент също дава полезни уточнения в това отношение, като посочва, че когато се определя дали центърът на основните интереси на длъжника може да се удостовери от трети лица, следва да се отдели специално внимание на кредиторите и тяхното

становище относно мястото на управление на интересите на длъжника. Всъщност използването на обективни критерии, които могат да бъдат проверени от третите лица, за да се определи центърът на основните интереси на длъжника, трябва да позволи да се определи съдът, с който длъжникът има истинска връзка, и по този начин да се отговори на оправданите правни очаквания на кредиторите.

- 22 Следователно центърът на основните интереси на длъжника трябва да се определи след цялостна преценка на всички обективни и проверими критерии от третите лица, особено от кредиторите, които могат да определят действителното място, където длъжникът обикновено управлява интересите си.
- 23 Трето, от самия текст на член 3, параграф 1, първа алинея от Регламент 2015/848 следва, че предходните съображения важат без разлика за всеки длъжник, независимо дали става въпрос за дружества, юридически или физически лица. Следователно този общ критерий за привръзка за целите на определяне на международната компетентност за образуването на производство по несъстоятелност, както и подходът, основан на обективни и проверими от третите лица критерии, който следва да се възприеме за неговото прилагане, важат а fortiori за физическите лица, които не упражняват независима стопанска или професионална дейност.
- 24 При това положение следва да се уточни, както по същество отбелязва генералният адвокат в точки 45 и 49 от заключението си, че релевантните критерии за определяне на центъра на основните интереси на физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, се отнасят до неговото имуществено и икономическо положение, което съответства на мястото, където това лице управлява икономическите си интереси и където се получава и се разходва по-голямата част от неговите доходи, или мястото, където се намира по-голямата част от неговите активи.
- 25 На второ място, следва да се уточни обхватът на презумпцията, посочена в член 3, параграф 1, четвърта алинея от Регламент 2015/848. От самия текст на тази разпоредба, разгледан във връзка с член 3, параграф 1, първа алинея от този регламент, следва, че до доказване на противното се предполага, че физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, обикновено управлява интересите си в мястото на обичайното си пребиваване, тъй като съществува голяма вероятност това място да съответства на центъра на основните му икономически интереси. От това следва, че докато тази презумпция не бъде оборена, юрисдикциите на държавата членка по това местопребиваване имат международна компетентност да образуват производство по несъстоятелност срещу посоченото физическо лице.
- 26 Член 3, параграф 1, четвърта алинея от Регламент 2015/848 обаче предвижда, че тази презумпция важи само до доказване на противното, а в съображение 30 от този регламент се уточнява, че посочената презумпция следва да може да се обори, например ако по-голямата част от активите на длъжника се намира извън държавата членка на обичайното му местопребиваване, или ако може да се установи, че основната причина за преместването му е била да подаде искане за образуване на производство по несъстоятелност пред новата юрисдикция и ако образуването на това производство може да навреди съществено на интересите на кредиторите, които са имали отношения с длъжника преди преместването.
- 27 Следва, както отбелязва генералният адвокат в точка 55 от заключението си, че единствено фактът, че са налице посочените в това съображение обстоятелства, сам по себе си не е достатъчен, за да се обори посочената в член 3, параграф 1, четвърта алинея от Регламент 2015/848 презумпция.

- 28 Всъщност, макар местонахождението на активите на длъжника да е един от обективните и проверими от третите лица критерии, които трябва да се вземат предвид при определяне на мястото, където длъжникът обикновено управлява интересите си, тази презумпция може да бъде оборена само след цялостна преценка на всички тези критерии. От това следва, че фактът, че единственият недвижим имот на физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, се намира извън държавата членка на обичайното му местопребиваване, сам по себе си не е достатъчен, за да обори посочената презумпция.
- 29 В настоящия случай жалбоподателите в главното производство освен това изтъкват пред запитващата юрисдикция, че Португалия е не само държавата членка, в която се намира единственият им недвижим имот, но и тази, в която са осъществени сделките и са сключени договорите, довели до изпадането им в неплатежоспособност.
- 30 В това отношение, макар причината за неплатежоспособността сама по себе си да не е релевантен елемент за определяне на центъра на основните интереси на физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, все пак запитващата юрисдикция трябва да вземе предвид всички обективни и проверими чрез третите лица обстоятелства, свързани с неговото имуществено и икономическо положение. В случай като разглеждания в главното производство, както бе припомнено в точка 24 от настоящото решение, това положение се намира в мястото, където жалбоподателите в главното производство обикновено управляват икономическите си интереси и където получават и разходват по-голямата част от доходите си, или в мястото, където се намира по-голямата част от техните активи.
- 31 С оглед на всички гореизложени съображения на въпроса следва да се отговори, че член 3, параграф 1, първа и четвърта алинея от Регламент 2015/848 трябва да се тълкува в смисъл, че презумпцията, която се предвижда в него за определянето на международната компетентност за образуване на производство по несъстоятелност, съгласно която центърът на основните интереси на физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, е обичайното му местопребиваване, не се оборва единствено поради факта че единственият недвижим имот на това лице се намира извън държавата членка на обичайното му местопребиваване.

По съдебните разноски

- 32 С оглед на обстоятелството, че за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (девети състав) реши:

Член 3, параграф 1, първа и четвърта алинея от Регламент 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 година относно производството по несъстоятелност трябва да се тълкува в смисъл, че презумпцията, която се предвижда в него за определянето на международната компетентност за образуване на производство по несъстоятелност, съгласно която центърът на основните интереси на физическо лице, което не упражнява независима стопанска или професионална дейност, е обичайното му местопребиваване, не се оборва единствено поради факта че единственият недвижим имот на това лице се намира извън държавата членка на обичайното му местопребиваване.

Подписи